

(Caitlin Talmadge'ın izniyle kullanılmaktadır.)

Caitlin Talmadge
17.960
8 Ekim 2004

ÖDEV 2: WALTZ

Kenneth Waltz, *Theory of International Politics* (1978) başlıklı—ki, bu başlık oldukça yerindedir— kitabında—uluslararası siyasetin sistem teorisi olarak adlandırdığı—uluslararası düzenin yapısının devletlerin davranışını nasıl etkilediğine dair bir açıklama sunan teoriyi anlatır. Waltz, bu anlatıyı, birim düzeyinde olduğunu söylediği teorilerden, ya da devletlerin dış politikalarının tasvir edilmesinden keskin bir şekilde ayırır. Her ne kadar, bu iki teori türü uluslararası ilişkiler literatüründe sıklıkla birbirlerine karışsalar da ikisi arasındaki ayırım sadece Waltz'un argümanını kendi terimleriyle anlamak için değil, aynı zamanda, bu argümanı düzgün bir şekilde eleştirmek ve savunmak için de önemlidir.

Waltz'a göre, anarşinin süreğenliği uluslararası düzeni, hiyerarşik ulusal düzenlerden çok farklı kılar. Devletlerin, aralarındaki anlaşmazlıkları çözmek için başvuracakları herhangi bir daha yüksek otorite olmamasından dolayı uluslararası siyaseti apaçık bir şekilde anlamak için “düzenleyici olmayan bir düzeni ve formel örgütlenmenin yokluğunda örgütsel etkileri hesaba katmamız” gerekir (89). Waltz mikroekonomik teoriden kopyalayarak uluslararası siyaseti piyasayla karşılaştırır:

Piyasa, amaçları ve çabaları düzen kurmaya değil, kendi içlerinde tanımladıkları çıkarlarını toparlayabildikleri her araçla gerçekleştirmeye yönelik, birbirinden ayrı birimlerin—kişilerin ve şirketlerin—faaliyetleri vasıtasıyla ortaya çıkar. Benzer birimlerin birarada eylemlerinden, bütün birimleri etkileyen ve kısıtlayan bir yapı ortaya çıkar. Piyasa, bir kez oluştuğunda kendi başına bir güç haline gelir ve tek başlarına ya da az sayıda birimlerden oluşan gruplar içinde hareket eden kurucu birimler bu gücü kontrol edemezler (90).

Bu analogide açıklık kazandığı gibi uluslararası sistemin yapısı, anarşiyle tanımlanan bir dünyada yaşamlarını devam ettirmeye çalışan ve kendi başlarının çaresine bakmak durumunda olan tek tek birimlerin eylemlerinden ortaya çıkar (91). Etkileşimleri,

ortaya çıktığı andan itibaren “hesaplarını, davranışlarını ve etkileşimlerini koşullandıran” belirli bir yapıyı üretir. Bu koşullandırma, başarılı devlet davranışı örüntülerinin “seçilme”si, ya da taklit edilmesi ve diğerlerinin cezalandırılması şeklinde olur—aynen, piyasadaki bazı şirketlerin kâra geçmesi ve diğer bazılarının iflas etmesine benzer şekilde (91). Waltz için, Adam Smith için olduğu gibi, maksatlılık¹—ya da, yokluğu—meselesi azami önemi haizdir. Nasıl şirketler piyasayı yaratmaya niyet etmiyorlarsa, devletler de uluslararası siyasetin yapısını oluşturmaya niyet etmezler (108, 120). Sadece bekayı amaçladıklarında ve kendi çıkarlarının peşinden gittiklerinde yapı ortaya çıkar.

Bu süreçte birtakım belirli davranış örüntüleri de ortaya çıkar. Bu, devletlerin bilinçli bir şekilde kurallara uymalarından değil uluslararası sistemin yapısının devletleri süregelen bir şekilde kısıtlamasından ve sosyalleştirmesinden kaynaklanır. Waltz, zaman içerisinde devletler arasında bir güç dengesinin oluşmaya başladığını ileri sürer—bu gelişmede her zaman için aynı devletlerin güçlü olmaları gerekmez ve denge devlet faaliyetlerinin farklı türleri vasıtasıyla ortaya çıkabilir (118). Temel olarak, “devletler, karşı karşıya kaldıkları görevler itibariyle benzeşirlerken, aynı şey, bu görevleri yerine getirme kabiliyetleri için söylenemez. Aralarında işlevleri itibariyle değil kabiliyetleri açısından farklılıklar vardır” (96). Bu nedenle, Waltz için, uluslararası siyasetteki asıl soru(n) devletler arasında yapabilirliklerin dağılımının nasıl değiştiğidir—uluslararası sistemdeki istikrarın, barışın büyük güçlerin sayısına dayalı olarak nasıl değiştiğidir. Devletlerle ilgili—rejim türleri, tarih, iç problemler hakkındaki—diğer sorular alâkasızdır (99). Waltz, aslında, “tüm modern tarih boyunca, bir defa istisna olmak kaydıyla, uluslararası siyaset[in] değişmediği”ni ileri sürer. Bu istisna ise, İkinci Dünya Savaşı’nın, çok-kutupluluğun çöküşünü ve Soğuk Savaş’a özgü iki-kutupluluğu

¹ *Intentionality*: Belirli bir amaca sahip olmanın yanı sıra bu amacı gerçekleştirmek için çabalamayı da imliyor (ç.n.)

getirmesidir (163).¹ Bu nedenle, bir uluslararası siyaset teorisinin, uluslararası sistemin doğası hakkında öngörülerde bulunabilmek için yapması gereken, sadece “devletlerin, yapabilirlikleri dışında bütün özelliklerini ayırmaktır” (99).

Ancak, Waltz, devletlerin yapabilirliklerine odaklanılmasını önerirken, hâlâ, nihâi olarak, teker teker birimlerin yapabilirliklerindeki belirli değişikliklerden ziyade, sistem genelinde yapabilirliklerin *dağılımıyla* ilgilendiğini vurgulamaya özen gösterir (98). Mikroekonomik analojiye başvuracak olursak, belirli bir şirketin bu yıl iyi kazanç elde edip etmediğiyle ya da bir şirketin piyasanın lideri olarak diğer bir şirketin yerine geçip geçmediğiyle değil piyasanın düopolü ya da oligopolü olup olmadığıyla ilgilenir. Bu önemli bir ayrıştırma değildir. Zira, aksi takdirde, Waltz’un teorisi, uluslararası sistemin bazı birim düzeyindeki özelliklerini keyfi olarak incelerken diğerlerini dışarıda bırakma tuzağına düşebilir—ve açıktır ki, Waltz teorisini birim düzeyindeki unsurlara odaklanan teorilerden ayırtmak ister. Waltz, kendisini eleştirenlerin argümanlarına ve diğer bilim insanlarının yaklaşımlarına işaret ederek, okurları, “uluslararası ilişkiler teorileriyle dış politika teorilerini birbirlerine karıştırmamaları” konusunda uyarır (121). O’na göre, “[b]ütün teoriler bazı konuları ele alır ve diğerlerini bir tarafa bırakırlar.” Güç dengesi teorisi, “devletlerin çıkarlarını ve [davranışlarının arkasında yatan] itkileri açıklamaktan ziyade, bunlar hakkında varsayımlarda bulunur. Açıkladığı şey, devletlerin hepsini birden sınırlayan kısıtlardır.” Bu kısıtlar, devletlerin benzer durumlarla karşılaştıklarında nasıl davranacakları hakkında geniş öngörülerde bulunmamızı sağlarlar (122). Waltz, güç dengesi teorisinin “X devletinin geçen Salı günü neden belirli bir hamlede bulunduğu”nu açıklamadığını çekinmeden kabul eder. Fakat teoriden bunu açıklamasını beklemenin “evrensel yerçekim teorisinden düşen bir yaprağın düzensiz

¹ Waltz, muhtemelen, Soğuk Savaş’ın sona erişini ve tek –kutuplu ABD gücünün ortaya çıkışını, uluslararası siyasetin yapısındaki üçüncü değişiklik olarak hesaba katar.

yolunu açıklamasını bekleme benzeyeceği”ni ileri sürer (121). Bu, basitçe, teori kapsamına girmez ve bunu açıklamaya çalışmak teoriye açıklayıcı gücünü veren (devletler arasında işlevsel farklılaşmanın olmadığı yönündeki) varsayımları ihlâl eder.

Bütün bunlar Waltz’un bir şekilde dış politikanın incelenmesine karşı olduğu anlamına gelmiyor. Aksine, birim düzeyinde analizin belirli örnekler hakkındaki öngörülerin inceltilmesi açısından önemini açıkça kabul eder. Örneğin, şirketlerin piyasada nasıl rekabet edecekleri hakkında farklı kararlar almalarına benzer şekilde devletler de aynı yapısal kısıtlara farklı tepkiler verirler. Waltz, “bir teorinin ... [u]lusal tepkilerdeki farklılıkları anlamak için... devletlerin farklı iç yapılarının dış politikalarını ve davranışlarını nasıl etkilediğini göstermesi gerektiği”ni kabul eder (122). Bu, devletlerin maksatlarını ve bilinçli hedeflerini açıklayan “bir dış politika teorisi” olacak ve—aktörlerin davranışlarının arkasında yatan itkilere bağımsız olarak sistemin bütün aktörlere dayattığı kısıtlar hakkında genel öngörülerden ziyade—“farklı ülkelerin politika eğilimleri ve tarzlarına dair farklı beklentilere yol açacaktır” (123). Dahası, “ulusal ve uluslararası düzeyler birbirleriyle bağlantılı oldukları için her iki tür teori de, bir şekilde iyi teorilerse, her iki düzeydeki davranış ve sonuçlar hakkında bize bir şeyler—*ama aynı şeyleri değil*—anlatır (123, italikler eklenmiştir). Waltz, uluslararası düzeydeki unsurların devletlerin davranışlarını nasıl açıkladıklarına dair bir teoriyi detaylandırmakla ve özellikle “diğerlerine kıyasla belirli bir sistemde... istikrarı bozucu olayları ve koşulları, daha iyi yönetme ve ... daha hızlı sönümleme” imkânının olup olmadığını anlamakla ilgilenir (167). Böyle bir uğraşı yapısal belirlenimciği detaylandırmakla aynı şey değildir (174); sadece, dağınık ve kimi zaman birbiriyle bağdaşmayan varsayımlarla karmakarışık bir halde olan bir alanda teorik açıklığa ulaşma çabasından ibarettir.

Waltz üzerine yazılmış olan hacimli ikincil kaynakları gözden geçirmek, bu

yazının sınırları içerisinde imkânsız olsa da, uluslararası siyaset teorisini—ve bu teorinin neden bir dış politika teorisi olmadığını anlamak—bu teoriyi savunmak, eleştirmek ya da bu teoriyle herhangi bir şekilde iştiğal etmek için gereken temeli oluşturur.

Kaynak: Kenneth Waltz, *Theory of International Politics* (McGraw-Hill: Boston, MA, 1978).

KELİME SAYISI: 1063